

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 12 (17) // 2010 08 21-09 07

EESC

Rytų Europos studijų centras

Ukraina iš Rusijos siekia išsireikalauti žemesnės gamtinių dujų kainos

Šių metų rugpjūčio 27 d. Ukrainos kuro ir energetikos ministras Jurijus Boiko Maskvoje susitiko su Rusijos gamtinių dujų kompanijos „Gazprom“ valdybos nariais. Susitikimo tikslas – aptarti Ukrainai parduodamų rusiškų gamtinių dujų kainos sumažinimo galimybes. Susitarti dėl gamtinių dujų kainos Ukrainai sumažinimo nepavyko. Tačiau „Gazprom“ vadovas Aleksejus Mileris akcentavo, kad Rusija sumažintų gamtinių dujų kainą Ukrainai, jei pastaroji sutiktų su šių metų gegužę Rusijos ministro pirmininko Vladimiro Putino pateiktu siūlymu sujungti Ukrainos valstybinės gamtinių dujų transportavimo kompaniją „Naftogaz Ukraina“ su Rusijos „Gazprom“.

„Gazprom“ vadovo Aleksejaus Millerio teigimu, toks projektas būtų naudingas abiem šalims: ukrainiečiai dujas galėtų pirkti pusantro karto pigiau (t. y. Rusijos vidaus rinkos kainomis) ir būtų sukurta bendra rezervinė išteklių bazė. J. Boiko teigimu, šiuo metu vyksta intensyvus dialogas tarp „Gazprom“ ir „Naftogaz Ukraina“ ieškant abi kompanijas ir abiejų valstybių vartotojus tenkinančio sprendimo.

J. Boiko susitikimas su „Gazprom“ valdybos nariais įvyko kontekste Ukrainos ministro pirmininko Mykola Azarovo rugpjūčio 25 d. pateikto pasiūlymo peržiūrėti 2009 m. sausio 19 dienos Ukrainos-Rusijos susitarimą dėl gamtinių dujų kainų 2009-2019 m. laikotarpiu. Minėtame susitarime numatyta Rusijos Ukrainai parduodamų gamtinių dujų kaina laipsniškai didinti kas tris mėnesius. 2010 metų pradžioje Ukraina Rusijai už gamtines dujas mokėjo 330 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų, o iki šių metų pabaigos rusiškų gamtinių dujų kaina turėtų pasiekti 390 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų ribą. Tiesa, tokia gamtinių dujų kaina Ukrainai taikoma tik formaliai, realiai Ukraina (pritaikius Rusijos teikiamą 30 proc. nuolaidą) šiuo metu moka 248 JAV dolerius už 1000 kubinių metrų gamtinių dujų. Priminsime, kad šių metų balandį Ukraina ir Rusija sudarė taip vadinamus Charkovo susitarimus, pagal kuriuos Rusija Ukrainai dešimties metų laikotarpiui suteikė 30 proc. nuolaidą gamtinių dujų kainai (bet ne didesnę kaip 100 JAV dolerių nuolaidą 1000 kubinių metrų gamtinių dujų). Tokia nuolaida suteikta mainais į teisę Rusijos Juodosios jūros laivynui pasilikti Ukrainos teritoriniuose vandenyse (Sevastopolio uoste) iki 2042 metų. Vis dėlto, pasak Ukrainos ministro pirmininko M. Azarovo, dabartiniai rusiškų gamtinių dujų įkainiai yra per aukšti net ir skaičiuojant su Rusijos teikiamomis nuolaidomis ir neatitinka Ukrainos interesų. M. Azarovo teigimu, jei Ukrainai parduodamų rusiškų gamtinių dujų kaina viršytų 390 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų, Ukrainos ekonomika žlugtų (palyginimui, šiuo metu Vokietija Rusijai už 1000 kubinių metrų gamtinių dujų moka 308 JAV dolerius). Rusijos analitikų nuomone, sugriežtėjusią Ukrainos vyriausybės retoriką Rusijos atžvilgiu galima aiškinti keliais apsektais:

- *Pirma*, Ukrainos vyriausybė vykdydama prisiimtus įsipareigojimus Tarptautiniam valiutos fondui (TVF) šių metų rugpjūčio 1 d. 50 proc. padidino gamtinių dujų kainą gyventojams ir komunalines paslaugas teikiančioms įmonėms. Nuo 2011 m. balandžio gamtinių dujų kaina namų ir

pramoniniams vartotojams bus padidinta dar 50 proc. Toks gamtinių dujų kainų didinimas buvo viena iš 15,15 mlrd. JAV dolerių dydžio TVF paskolos sąlygų (sprendimą teikti paskolą TVF priėmė šių metų liepos 28 d.). Priminsime, kad šių metų rugsėjo 11 d. Ukrainoje prasideda vietos savivaldos rinkimų kampanija. Manoma, kad norėdama nusimesti atsakomybę dėl išaugusių gamtinių dujų kainų vyriausybė gali siekti suversti visą kaltę sutartį pasirašiusiai tuometinei ministrei pirmininkei Julijai Timošenko ir Rusijai.

- *Antra*, pastaruoju metu daugelis Europos valstybių pradėjo reikalauti, kad „Gazprom“ peržiūrėtų sudarytas sutartis dėl gamtinių dujų kainų, o Ukraina tiesiog nusprendė prie jų prisijungti. Pavyzdžiui, Ukraina Rusijai siūlo peržiūrėti gamtinių dujų kainos formulę, pagal kurią gamtinių dujų kaina susieta su pasaulinės naftos produktų kainos pokyčiais. Ukraina siūlo gamtinių dujų kainą atsieti nuo naftos produktų kainos, tačiau tikisi išlaikyti Charkovo susitarimuose įtvirtintą nuostatą dėl 30 proc. nuolaidos rusiškų gamtinių dujų kainai. Rusijos ekspertai teigia, kad jei Ukraina ir Rusija susitartų dėl gamtinių dujų kainų peržiūros, Ukraina netektų 30 proc. nuolaidos (Charkovo susitarimai numato, kad ši nuolaida gamtinių dujų kainai taikoma tik su sąlyga, jog gamtinių dujų kainos formulė nebus keičiama).

- *Trečia*, Rusijos analitikų nuomone, Ukrainos vyriausybės siekius peržiūrėti energetinius santykius su Rusija galima aiškinti noru įgyti papildomų derybinių svertų svarstant Ukrainos gamtinių dujų transportavimo tinklo nuosavybės klausimą. Jei Rusija pradės tiesti „Pietų srauto“ (angl. *South Stream*) dujotiekį, Ukraina neteks pagrindinės Rusijos gamtinės dujas transportuojančios valstybės vaidmens (šiuo metu Ukrainos teritorija transportuojama 80 proc. rusiškų gamtinių dujų skirtų Europos šalims). Rusijai transportuoti gamtines dujas Ukrainos teritorija būtų žymiai pigiau nei „Pietų srauto“ dujotiekio, tačiau Rusija linkusi jau artimiausioje ateityje gamtinių dujų tranzitą nukreipti per „Pietų srauto“ dujotiekį, jei Ukraina nesutiks privatizuoti gamtinių dujų transportavimo tinklą. Ukrainos vyriausybė šiuo klausimu jau kreipėsi į ES prašydama, kad pastaroji padėtų įtikinti Rusiją dėl besąlygiško ir stabilaus gamtinių dujų tranzito užtikrinimo. Rusijos ekspertų nuomone, ES atsiribojus nuo šio klausimo Ukrainos vyriausybė pasirinko puolimo taktiką.

Vizito Maskvoje išvakarėse Ukrainos kuro ir energetikos ministras J. Boiko pareiškė, kad jei Ukraina turėtų suskystintų gamtinių dujų terminalą dujų kaina siektų tik 190 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų. Tačiau Rusijos analitikai skeptiškai vertina Ukrainos galimybes pasistatyti suskystintų gamtinių dujų terminalą: 1) terminalo statyba užtruktų kelerius metus, o maksimalūs terminalo pajėgumai neviršytų keliolikos milijardų kubinių metrų gamtinių dujų per metus (vien Ukrainos vidaus poreikiams patenkinti reikėtų ne mažiau kaip 45-50 mlrd. kubinių metrų gamtinių dujų per metus); 2) Rusija labai skeptiškai vertina ir Ukrainos energetinio bendradarbiavimo su kaimyninėmis valstybėmis galimybes. Nors Lenkija ir turi skalūninių dujų atsargų, jų rezervai kol kas nėra galutinai išžvalgyti, o jų gavyba nepradėta. Tuo tarpu Lietuvos planai dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo statybos Baltijos jūroje kol kas tik pradiniam etape.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, Regnum.ru, The Moscow Times, Ukrinform.ua.*
(Nuotrauka iš *Ukrinform.ua*)

Ukrainos ir Vokietijos vadovai aptarė Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizacijos galimybes

Šių metų rugpjūčio 30 d. Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovičius viešėjo Berlyne (Vokietija), kur susitiko su Vokietijos kanclere Angela Merkel. Susitikimo metu aptartas Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizavimo klausimas. V. Janukovičius pasiūlė Vokietijai dalyvauti Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizavime. Jo manymu, Ukraina – patikimas partneris tiek dujų tiekėjai Rusijai, tiek Europos vartotojams. Vokietijos kanclerė sutiko šį pasiūlymą svarstyti šių metų rudenį Vokietijos-Ukrainos energetikos

forume. Ji neatmetė ES, Rusijos ir Ukrainos bendradarbiavimo modernizuojant Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemą galimybės. Tačiau, pasak A. Merkel, toks bendradarbiavimas įmanomas tik Ukrainai persvarsčius balansą tarp Rytų ir Vakarų savo užsienio politikoje. Priminsime, kad dar 2009 m. kovą Ukraina ir ES priėmė bendrą deklaraciją dėl Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizacijos, o šių metų vasarį Ukrainos prezidentas V. Janukovičius pareiškė, kad modernizaciją galėtų įgyvendinti tarptautinis konsorciumas, kurį sudarytų Ukraina, Rusija ir ES. V. Janukovičiaus teigimu, minėto konsorciumo suformavimas leistų Rusijai atsisakyti „Šiaurės srauto“ (angl. *Nord Stream*) ir „Pietų srauto“ (angl. *South Stream*) dujotiekių tiesimo projektų. Gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizacijos įgyvendinimui Ukraina tikisi iki 2018 metų pritraukti 6,5 mlrd. JAV dolerių investicijų. Tuo tarpu Rusijos gamtinių dujų kompanijos „Gazprom“ vadovas Aleksejus Mileris pareiškė, kad Ukrainos pasiūlymas ES ir Rusijai kurti bendrą konsorciumą gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizacijai niekaip nesusijęs su Rusijos siūlymu sujungti „Gazprom“ ir Ukrainos valstybinę gamtinių dujų transportavimo kompaniją „Naftogaz Ukraina“. A. Milerio nuomone, Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemos modernizacija bus pelninga tik tuomet, jei ši sistema bus integruota į Rusijos gamtinių dujų sektorių.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, Ng.ru, Regnum.ru*
(Nuotrauka iš *Ng.ru*)

Rusija ir Azerbaidžanas stiprina dvišalius santykius

Šių metų rugsėjo 2-3 d. Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas su oficialiu vizitu lankėsi Azerbaidžane, kur susitiko su Azerbaidžano prezidentu İlhamu Alijevu. Susitikimo metu Rusijos ir Azerbaidžano vadovai pasirašė susitarimus dėl pasienio delimitavimo ir pasienio upės Samur apsaugos bei efektyvaus vandens išteklių panaudojimo. Taip pat Rusijos gamtinių dujų kompanija „Gazprom“ su Azerbaidžano valstybine energetine kompanija SOCAR susitarė dėl gamtinių dujų pirkimo apimčių didinimo. „Gazprom“ įsipareigojo nuo 2011 m. padvigubinti gamtinių dujų importą iš Azerbaidžano (iki 2 mlrd. kubinių metrų per metus) bei toliau didinti gamtinių dujų importo apimtį nuo 2012 metų. Priminsime, kad 2009 m. spalį „Gazprom“ ir SOCAR pasirašė susitarimą dėl Azerbaidžano gamtinių dujų pardavimo 2010-2014 metais, kuriame numatyta, kad Azerbaidžanas kasmet Rusijai parduos 500 mln. kubinių metrų dujų. Vėlesniais dvišaliais susitarimais parduodamų dujų apimtį buvo palaipsniui didinama. Ekspertų teigimu, gamtinių dujų išteklių turtinga Rusija sudarydama su Azerbaidžanu kontraktą dėl gamtinių dujų pirkimo siekia monopolizuoti Kaspijos jūros regiono gamtinių dujų kontrolę ir taip išlaikyti vienintelės tarpininkės (užtikrinančios energetinių išteklių tiekimą) tarp Rytų ir Vakarų vaidmenį.

D. Medvedevo ir I. Alijevo susitikimo metu taip pat aptartas ir Kalnų Karabacho klausimas. D. Medvedevas akcentavo, kad šių metų rugpjūčio 20 dienos dvišalis susitarimas tarp Rusijos ir Armėnijos dėl rusiškos karinės bazės Armėnijoje nekelia jokios grėsmės Azerbaidžanui. Analitikų nuomone, toks D. Medvedevo pareiškimas rodo, kad karinio konflikto Kalnų Karabache atveju Rusija nebus linkusi palaikyti kurios nors vienos pusės. Priminsime, kad šių metų rugpjūčio 20 d. Rusija ir Armėnija susitarė, kad Rusijos karinė bazė Giumri (Armėnija) nebus panaikinta 2020 m. (kaip numatė 1995 m. dvišaliai susitarimai), jos veikla pratęsta iki 2044 metų.

Ekspertų nuomone, Rusija manipuliuoja santykiais su Armėnija ir Azerbaidžanu, bandydama išlaikyti strateginę pusiausvyrą Pietų Kaukazo regione. Dvišalius santykius su Azerbaidžanu Rusija pirmiausia grindžia energetiniu ir ekonominiu bendradarbiavimu, o santykius su Armėnija – kariniu bendradarbiavimu. Kita vertus, minėtas Rusijos dvišalių santykių su Armėnija ir Azerbaidžanu balansas gali kisti priklausomai nuo Rusijos interesų. Pavyzdžiui, Rusijos ir Armėnijos susitarimo dėl Giumri karinės bazės išvakarėse Rusijos viešojoje erdvėje pasklido

informacija, kad Rusija svarsto galimybę Azerbaidžanui parduoti zenitinių raketų „S-300 Favorit“ kompleksą. Ekspertų nuomone, pastarasis faktas neleido Armėnijai persigalvoti dėl rusiškos karinės bazės veikimo.

■ Parengta remiantis: RFE/RL, Voanews.com, Kommersant.ru, Regnum.ru, Azernews.az, (Nuotrauka iš Voanews.com)

Referendumas dėl tiesioginių prezidento rinkimų Moldovoje neįvyko

Šių metų rugsėjo 5 d. Moldovoje vyko referendumas dėl šalies prezidento rinkimų formos. Rinkėjams buvo pasiūlyta atsakyti į klausimą: „Ar Jūs pritariate Konstitucijos pataisoms, numatančioms tiesioginius Moldovos prezidento rinkimus?“. Moldovos Centrinės rinkimų komisijos duomenimis referendumas neįvyko, nes jame dalyvavo nepakankamai rinkėjų – savo nuomonę išreiškė tik 29,67 proc. rinkėjų. Kad referendumas būtų laikomas įvykusių jame turėjo dalyvauti bent 33 proc. rinkėjų, o Konstitucijos pataisai būtų priimtos, jei joms būtų pritarę daugiau kaip 50 proc. referendumo dalyvavusių rinkėjų. Laikinai einantis

Moldovos prezidento pareigas Michajus Gimpu referendumo sužlugdymu apkaltino politinius oponentus – Moldovos komunistų partiją. M. Gimpu akcentavo, kad žlugus referendumui jis bus priverstas paleisti parlamentą ir sušaukti pirmalaikius parlamento rinkimus.

Priminsime, kad šių metų rugsėjo 5 d. referendumas turėjo išspręsti daugiau kaip metus užsitęsusią Moldovos politinę krizę, kilusią 2009 metais Moldovos parlamentui dukart iš eilės nesugebėjus išrinkti šalies prezidento. Pagal dabartines šalies Konstitucijos nuostatas, šių metų birželio 16 d. M. Gimpu turėjo paleisti parlamentą ir paskelbti pirmalaikius parlamento rinkimus. Tačiau valdančiosios koalicijos „Aljanso už Europietišką integraciją“ atstovai nuogąstavo, kad nepriėmus Konstitucijos pataisų numatančių tiesioginius šalies vadovo rinkimus situacija gali pasikartoti.

Tuo tarpu Moldovos komunistų partijos (turinčios 48 iš 101 vietų parlamente) atstovai įsitikinę, kad referendumo surengimas buvo tik dar vienas būdas valdančiajai koalicijai išvengti parlamento paleidimo. Moldovos komunistų teigimu, dabartinėje Konstitucijoje yra nuostata, kad parlamentą reikia paleisti, jei prezidento nepavyksta išrinkti du kartus iš eilės. Siūlomose Konstitucijos pataisose šios nuostatos atsakyta, todėl manoma, kad referendumui įvykus valdančioji koalicija galėjo apsiriboti prezidento rinkimų paskelbimu nepaleidžiant parlamento. Reikėtų akcentuoti, kad komunistų partijai parlamento rinkimai yra patys svarbiausi, nes Moldovos Konstitucinio Teismo sprendimu, komunistų partijos lyderis Vladimiras Voroninas negali trečią kartą iš eilės kandidatuoti į šalies prezidento postą.

■ Parengta remiantis: Kommersant.ru (Nuotrauka iš Kommersant.ru)